

הצעות לסדר-היום מכלי האמוניה במפרץ חיפה

היו"ר מיכאל איתן:

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום, והשר יישאר כאן ובאופן הכי טבעי יענה על ההצעות לסדר-היום בנושא מכלי האמוניה במפרץ חיפה, שזה בעצם חלק בלתי נפרד מהסקירה שלו – הצעות לסדר-היום שמספרן 99, 101, 105, 108 ו-118. ינמק את ההצעה חבר הכנסת דב חנין, בבקשה. חבר הכנסת דב חנין יעלה ויבוא. על-פי מצב הנוכחות באולם, נדמה לי שהוא יהיה המציע היחיד, אם לא יהיו שינויים בשלוש הדקות הקרובות. בבקשה.

דב חנין (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, תודה רבה, אדוני השר, עמיתי חבר הכנסת, אדוני היושב-ראש, אני חייב לומר לך בצער מסוים שהדיון הזה מזכיר לי את הדיונים הסביבתיים בתחילת הקדנציה של הכנסת הקודמת. זוכר את זה, אדוני השר? גם בתחילת הקדנציה הקודמת, כשהיו דיונים סביבתיים, בהתחלה לא היו חברי כנסת. הדברים נאמרו כאן, ואני מאוד מצר על כך, כי הציבור הישראלי מאוד מעוניין בנושאים הסביבתיים, ובצדק. אלה נושאים שנוגעים לבריאות ולחיים, כמו שמייד נפרט בנושא מכל האמוניה. אני מנצל את ההזדמנות לפנות אל חברי הכנסת - אני מקווה שהם צופים בנו מהחדרים שלהם - לנצל את ההזדמנות שהם בכנסת ולעשות מה שעשינו בכנסת הקודמת, להיות מעורבים בנושאים הסביבתיים. אני חושב שזה חשוב לציבור, ובסופו של דבר גם יכול להביא שינויים.

אדוני היושב-ראש, ביקשתי להעלות את הנושא הזה על סדר-יומה של הכנסת בעקבות התחקיר של "מבט שני" בערוץ הראשון על מכל האמוניה במפרץ חיפה, תחקיר שעלה לחדשות בין היתר בגלל הבעיות שהיו סביב אישורו או אי-אישורו של הצנזור למה שנאמר בתחקיר. העילה של הנושא היא התחקיר והממצאים של התחקיר. אני חייב לומר לכם, אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אני מכיר את הפרטים של העניין גם מעבר למה שנאמר בתחקיר, אבל לצורך הדיון הזה אסתפק במה שפורסם בתחקיר.

על-פי מה שנאמר בתחקיר, אם ייפגע גג מכל האמוניה, עלולים להיפגע באופן ישיר 100,000 אזרחים ברדיוס של 13 קילומטר. אני לא רוצה להיכנס כרגע לוויכוח על פרטי התחקיר, כי באמת הפרטים העובדתיים המדויקים - אני לא בטוח שזו ההזדמנות לדון בהם כאן. אבל ברמה העקרונית ברור לגמרי שמכל האמוניה הוא מקור לסכנה אמיתית לתושבי מפרץ חיפה. אגב, זה לא המקור היחיד. למען הצדק צריך להגיד שיש עוד מקומות של סכנה, יש שם עוד חומרים מסוכנים, מפעלים מסוכנים. יש שם חוות מכלי גז שהיא מסוכנת, אבל גם מכל האמוניה מסוכן. יש טענות מאוד קשות, ואני מניח שאנחנו נשמע את תשובתו של השר לגבי מכל האמוניה הזה.

הטענות האלה מתייחסות למצבים של פגיעה במכל. פגיעה במכל אפשרית משלושה מקורות: ראשית, יכולה להיות תקלה ברמה העקרונית. יכול להיות גם מצב של אסון טבע. כל מפרץ חיפה יושב על שבר יגור, זה אזור שמועד לרעידות אדמה, ויכולה להיות רעידת אדמה שתפגע גם במכל האמוניה. לצערנו הגדול, מה אפשר לעשות, אנחנו במדינה שגם איומים ביטחוניים יכולים ליצור פגיעה במקום כזה. אני לא מדבר על דבר תיאורטי. אנחנו קצת יותר משנתיים אחרי מלחמת לבנון השנייה, ונזרו על האזור של מפרץ חיפה מאות טילים מסוגים שונים, שלמרבה המזל לא פגעו במתקן של חומרים מסוכנים.

אגב, צריך להבין שאנחנו מדברים לא רק על המכל עצמו אלא על עצם העובדה שמאוכסנת שם כמות כל כך גדולה של אמוניה, וזה גם מחייב לא רק מכל אלא שינוע של החומרים, מערכות של צנרת, הובלה. זו פרוצדורה שלמה וגדולה שאנחנו חייבים לתת לה פתרון כולל.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שתושבי מפרץ חיפה זכאים לקבל מממשלת ישראל - - -

היו"ר מיכאל איתן:

אתה מדבר אבל זמנך תם. הבא את זה בחשבון.

דב חנין (חד"ש):

אני אסיים במסקנה, וזאת הבקשה שלי מהשר להגנת הסביבה. אני יודע שהוא מסיים את תפקידו, אני לא בטוח שבכמה הימים שנותרו לו הוא יספיק לעשות את השינוי הזה, אבל אני בטוח שהוא יוכל לפחות להשאיר לשר הבא אחריו - - -

השר להגנת הסביבה גדעון עזרא:

אמסור למחליפי את בקשתך.

דב חנין (חד"ש):

הציבור במפרץ חיפה זכאי לקבל מממשלת ישראל מדיניות כוללת של התייחסות לכל הסיכונים הסביבתיים שנמצאים במפרץ חיפה. אסור לנו לשחק עם הציבור ועם בריאותו, וחס וחלילה גם עם חייו, באיזה מין תחושה ש"יהיה בסדר", וללכת על המודלים הכי מינימליסטיים, ולהגיד: הסבירות שיקרה הדבר הזה היא לא כל כך גדולה, אז בואו נלך על מודל סכנה פחות קיצוני. במצב כזה אנחנו יכולים כמובן להשאיר את המצב כמו שהוא ולהיות חשופים, חס וחלילה, לתקלה או לפגיעה מכוונת או לפגיעה מאסון טבע, שיגרמו להרס ולפגיעה קשה מאוד בחיים של בני-אדם.

לכן, המסר שאני מבקש להעלות מעל במת הכנסת הוא מסר של מדיניות כוללת, גישה מאוד מאוד החלטית של הממשלה ושל המשרד להגנת הסביבה מול מכל האמוניה באופן ספציפי, ובלי להיכנס לכל הפרטים, ומול החומרים והמפעלים המסוכנים שקיימים במפרץ חיפה. זה המסר שאנחנו צריכים להעביר לתושבי הצפון, זה המסר שאנחנו צריכים וחייבים להעביר לאזרחי ישראל. תודה רבה.

היו"ר מיכאל איתן:

תודה רבה. אני מזמין את חברת הכנסת סופה לנדבר, בבקשה.

סופה לנדבר (ישראל ביתנו):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי חברי הכנסת, רבותי, אני רוצה לקחת אותנו קצת יותר רחוק ממה שקרה עכשיו בצפון. אני רוצה להגיד, אדוני היושב-ראש, שריח, זיהום, נזק, הם לא הדברים שבעצם מסיימים את הסיפור של מפעלי כימיקלים. איכות האוויר אצלנו במדינה היא לדעתי לא כל כך טובה, ולא לעתים קרובות היא עולה לכותרות, אבל אנחנו יודעים, ואדוני השר העיד, שבעצם היום במדינת ישראל מתים אנשים מאיכות האוויר, מזיהום ומהנזק שנגרם מהתוצאות האלה, הרבה יותר מבתאונות דרכים.

אני רוצה להגיד שצצו במדינה – בכניסה לכל עיר ועיר, כמעט, או בחלק מהערים, ארובות. כאשר אנחנו נמצאים בסביבה אנחנו רואים איך הארובות אלה פולטות לאוויר רעלים מסוכנים. בעצם לעתים קרובות לחלק מהאנשים שחיים בערים האלה זו עסקת חבילה. כך הם קונים את הדירות, כך הם עוברים לעיר מסוימת, וזאת עסקת חבילה שהם רוכשים לעצמם. אם נביא בחשבון את הדרום, גוש-דן, הקריות – בעצם הזיהום הזה מלווה אותנו, ולעתים קרובות.

אני תושבת אשדוד, ואני רוצה לקחת אותנו לימים האחרונים של המלחמה שהיתה לא מזמן. אני רוצה לספר על שרפה שפרצה בכניסה לעיר אשדוד. אני זוכרת ש"גראדים" נפלו, המלחמה נמשכה, ובאותו זמן היתה שרפה במפעל בכניסה לעיר אשדוד. זה היה לא רק נורא, זה היה קשה, אף אחד לא היה מסוגל להבין מה אנחנו צריכים לעשות. נכון שראש העיר ומי שהגיע מאיכות הסביבה, מי שהספיק להגיע ומי שהיה בתקשורת אמר, תסגרו את החלונות, צריך לסגור את כל החורים, אבל התחושה היתה מאוד מאוד איזמה, תחושה קשה של חוסר אונים, של ילדים שחולים בכל מיני מחלות בדרכי הנשימה. מציאות מאוד מאוד לא פשוטה.

אני יודעת שהמפעלים האלה הם לעתים קרובות יעד לפגיעה מצד ארגוני טרור. אנחנו יודעים שבבית-החולים "קפלן", שנמצא בסביבת אשדוד, היה דיווח שהם הכינו את בית-החולים לקבל את הפצועים ולקבל את האנשים אחרי פגיעה שיכלה להיות מהנזק הזה, וחס וחלילה מה יכול להיות.

אני רוצה להגיד, אדוני היושב-ראש, שאת הרעלים האלה אנחנו נושמים מדי יום ביומו, ילדינו נושמים את האוויר הזה. אני לא רוצה להמשיך ולהגיד איזה נזק לבריאות נגרם לכולנו. בגלל זה אני שואלת, מדוע עד היום לא עבר חוק שאוסר את המציאות הזאת, ואת זה שהמפעלים האלה שמזהמים ויכולים להיות פצצה מתקתקת נמצאים בתוך העיר או בכניסה לעיר? לדעתי זה יכול לקרות בסלון של כל אחד מחברי הכנסת, זה יכול להיות אצל הצופים בבית, זה יכול להיות בבית של כל אחד, בסלון של כל אחד מאתנו. בגלל זה יש לאסור את הקמת המפעלים האלה, מפעלי כימיקלים, באזורים שבהם יש אוכלוסייה שחיה ונמצאת ונושמת, ונגרם לאוכלוסייה הזאת נזק.

בקדנציה הזאת אני מתכוונת להניח חוק על שולחן הכנסת שבעצם מחייב להעביר את המפעלים האלה ואוסר הקמת מפעלים בסביבת הערים, במקום שיכול להיות נזק בלתי הפיך. תודה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר מיכאל איתן:

תודה רבה. אני מזמין את כבוד השר להשיב למציעים.

השר להגנת הסביבה גדעון עזרא:

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, שתי מלים לחברת הכנסת סופה לנדבר, שלא דיברה על נושא ההצעה: 1. נגד "אגן כימיקלים", שבו פרצה השרפה, נפתחה חקירה פלילית, ובעקבות הבדיקה של השרפה הדברים יטופלו בהמשך. אני לא רוצה לפרט מעבר לדברים הללו. הדבר השני, "אגן כימיקלים" - - -

סופה לנדבר (ישראל ביתנו):

מי שהיה באותו זמן באשדוד, הנזק נגרם - - -

השר להגנת הסביבה גדעון עזרא:

סליחה. "אגן כימיקלים" הוקם לפני שהוקמו מפעלים אחרים בסביבה. אסור לאשר ליד מפעל עם חומרים מסוכנים בנייה של מפעלים אחרים. בכך טעו כל השנים. היום אנחנו מקפידים על כך, אבל היום כבר אי-אפשר לקחת את המפעל הזה ולשים אותו במקום אחר. אפשר לסגור אותו.

סופה לנדבר (ישראל ביתנו):

אפשר להעביר אותו.

השר להגנת הסביבה גדעון עזרא:

להעביר אותו? אני בספק. אני לא יודע אם היית במפעל. ביקרת במפעל?

סופה לנדבר (ישראל ביתנו):

אני חושבת - - -

השר להגנת הסביבה גדעון עזרא:

לפי דעתי, מפעלים ותיקים, כמו מפעל האמוניה שאני אדבר עליו בהמשך, הם בעייתיים להעברה.

אני רוצה להגיד לך, חבר הכנסת דב חנין, אנשי המקצוע במשרדי – כמדומני שלאחר כתבה ב"מבט שני" – ביקשו לקבל את הערכות הסיכונים ואת הנחות היסוד של הפרופסורים שצוטטו בכתבה בטלוויזיה, אך אלה סירבו. לכן אנחנו לא יכולים לאשש או לפסול את דבריהם. זה דבר תמוה לגבי עבודה אקדמית.

עכשיו לעצם העניין. האמוניה מהווה חומר גלם בתהליכי ייצור של מוצרים חיוניים למשק, כגון דשנים, תרופות, שמרים לאפיית לחם, זיקוק דלקים, חיטוי מים, תעשיות ביטחוניות, והיא מהווה גז קירור במערכות קירור במחלבות ובמפעלי מזון. מאחר שאין ייצור אמוניה בארץ, כל האמוניה מיובאת לישראל. הייבוא של האמוניה נעשה באמצעות אוניות מיוחדות, הפורקות את האמוניה למכל הפריקה והאחסון של "חיפה כימיקלים" בנמל חיפה. בסך הכול, מייבאים לארץ כ-120,000 טונות בשנה, כשני-שלישים מיועדים לייצור ב"חיפה כימיקלים", בשני אתריה – בצפון יש להם מפעל וגם בדרום, באזור רותם – והיתרות מועברות לדשנים, לצריכה של חברת דשנים, ויש העברה לצרכני האמוניה השונים. בסך הכול, מעל 50% מצריכת האמוניה הינה במפרץ חיפה – דבר שמכתיב את הצורך באחסונה במקום.

אגב, אם אנחנו מדברים, עכשיו מטופל – לפי דעתי כבר התחילו לסלול כביש עוקף-חיפה ועוקף-כביש הצ'ק-פוסט על מנת שהתנועה של המשאיות עם החומרים המסוכנים לא תעבור באזורים המאוכלסים.

אם כך, האמוניה היא מוצר חיוני במדינת ישראל, ועל כן ייבואה ואחסונה חיוניים. מכל האחסון של האמוניה ממוקם במסוף הכימיקלים, שהוא מקום מרוחק באופן יחסי מריכוזי אוכלוסייה. האמוניה מאוחסנת בקירור ובלחץ אטמוספרי, דבר המקטין באופן מאוד משמעותי את כמות החומר שתפלט במקרה של אירוע, ומכאן את הסיכון ממכל זה. המכל ממוגן על-פי דרישות פיקוד העורף

ואף מעבר לכך. למעשה, מכל זה הוא הממוגן ביותר בעולם, ומיגונו כולל שני קירות בטון ומאצרה היקפית.

בנוסף התקין המפעל – מיוזמתו ועל-פי דרישת הרשויות – אמצעים רבים ושונים על מנת להתמודד עם אירוע של דליפת אמוניה, ובכלל זה יריעות לפריסה על גבי מכל האמוניה לצורך כיסוי קרעים וחורים במכל. יש כדורי פלסטיק בשתי שכבות לצורך כיסוי שפך של אמוניה במאצרה, טוויס מים לספיגה ולהנחתה של ענן האמוניה ועוד.

למפעל צוות מקצועי ומיומן לטיפול באירועי אמוניה, שאף עבר בחוץ-לארץ הכשרה מיוחדת לטיפול באמוניה. אגב, לפני כשנה עשינו תרגיל גם לגבי אירוע במפעל האמוניה, והמפעל מתרגל כל הזמן את אנשיו, האנשים מאוד בקיאים במה שקורה.

לאחר מלחמת לבנון הקמתי ועדה בראשות האלוף במילואים הרצל שפיר, והוריתי לה לבחון את הסיכונים הקיימים כתוצאה מפעילות בחומרים מסוכנים בכמה מתקנים ומפעלים, ובהם מכל אחסון זה. הוועדה קבעה כי אין כיום מקום נכון יותר למכל האמוניה מאשר במסוף הכימיקלים בנמל חיפה. בהערכות סיכונים שנעשו בוועדה נמצא כי בתנאי יציבות אטמוספירית שכיחים, הסיכון לחיי אדם קיים בטווח של 400 מטרים – טווח המוכר בתחום הנמל – עד ל-1.8 קילומטר, תלוי בתרחיש שנבחר; גם זאת, רק בקיום חשיפה למשך 60 דקות. הטווח קטן בהרבה מהטווח ומהסיכון שהוצגו בתוכנית הטלוויזיה בערוץ הראשון.

ברצוני לציין כי דרישות המיגון מוכתבות על-ידי פיקוד העורף והן בהתאם לתרחיש הייחוס שקבע אגף התכנון של הצבא. עם זאת, ועדת הרצל שפיר סברה שיש להתקין מיגון עילי למכל. בעקבות הוועדה נבחן הנושא שנית ברשויות המתאימות, אך עמדת מערכת הביטחון לא השתנתה, והם שקובעים את רמות המיגון.

לסיכום, מציאות חיינו מכתובה תעשייה העושה שימוש בחומרים מסוכנים לרווחתנו. חומרים אלו גורמים לסיכון. משרדנו פועל למניעת סיכונים אלו ולצמצום השפעתם. עלינו ליצור חיץ בין החומרים המסוכנים לבין אוכלוסייה אזרחית ככל שניתן. משימה זו קשה במיוחד במדינה צפופה כשלנו, ועם ריבוי האינטרסים הכלכליים והמסחריים. בנוסף, המשרד להגנת הסביבה ממשיך ומטפל במפעלים המסוכנים בכל רחבי הארץ לצורך איתור הסיכונים ולצמצום השלכותיהם על הציבור והסביבה.

ולעצם העניין, אני מוכרח להגיד לכם, אנחנו בחנו את כל האלטרנטיבות – החל בייבוא דרך אילת – מים-סוף לצפון עם מכליות כביש. בצפון זה לא פיקניק, הסיפור הזה, ויותר מסוכן לפי הערכתנו. אתה גם לא יכול להביא אונייה עם כמות קטנה, צריך להביא אונייה עם כמות גדולה. בזמן חירום מפחיתים כל הזמן את הכמויות, אבל אי-אפשר להפחית לגמרי.

הסיפור הזה הוא סיפור לא פשוט, נצטרך לחיות אתו. דבר אחד הרצל שפיר המליץ – לעשות תרגול לאוכלוסייה בזמן שלום, לאוכלוסייה הרלוונטית, משום שהדבר הטוב ביותר כאשר יש אמוניה שמעלה ענני אמוניה לאוויר, זה פשוט לשבת בבית ולסגור את החלונות, ואז לא קורה לך שום דבר. לעשות תרגול כזה לאוכלוסייה.

ראש העיר, מסיבות כאלה ואחרות - - -

דב חנין (חד"ש):

אדוני השר, זה מזכיר את הסרטים שהיו בארצות-הברית בשנות ה-50, ודיברו על מה לעשות כאשר נופלת פצצת אטום – הכי פשוט זה להסתתר מתחת לשולחן.

השר להגנת הסביבה גדעון עזרא:

אבל אתה מבין שיש הבדל בין פצצת אטום - - -

דב חנין (חד"ש):

יש הבדל, בהחלט.

השר להגנת הסביבה גדעון עזרא:

לא כל כך רצו לעשות את התרגול הזה מאחר שאמרו שזה סתם מבהיל את האוכלוסייה אם אתה עושה תרגול כזה. זו ההמלצה שלנו – לעשות את התרגול הזה, בזמן החופשי ולא בזמן מלחמה.

אני חושב שעסקנו במכל האמוניה כבר בעבר בכנסת. הכנסת החדשה, יהיו לה עניינים אחרים לטפל בהם. לכן אני מציע להסתפק בדיווח הזה, אבל אם הוא יתקש על דיון נוסף, זה יבוא על חשבון משהו אחר.

דב חנין (חד"ש):

ועדת הפנים צריכה לעסוק בהרבה נושאים סביבתיים.

השר להגנת הסביבה גדעון עזרא:

אל תדאג, יהיו לה מספיק נושאים. אני חושב שכדאי לתת לוועדות לעסוק בדברים שבהם צריך פתרון, לא בדברים שאין להם פתרון. ניכנס לוועדה, נדבר שם, ונצא כמו שנכנסנו. אני כחבר באופוזיציה אומר לך את זה – אז מה עשינו, מה הועילו חכמים?

היו"ר מיכאל איתן:

זו החלטה שלהם. השר מציע להסתפק בדבריו. זה המצב כרגע. חבר הכנסת דב חנין, טכנית, גם אין מי שיציע הצעה אחרת.

דב חנין (חד"ש):

למה? חבר הכנסת גילאון, אני בטוח שהוא יציע הצעה אחרת.

היו"ר מיכאל איתן:

אולי הוא יציע להוריד את זה מסדר-היום?

דב חנין (חד"ש):

לא, אבל יכול להיות שהוא יציע לדון בזה בוועדה.

אילן גילאון (מרצ):

היות שאני - - -

היו"ר מיכאל איתן:

אני שואל: האם אתם מסכימים להצעת השר?

דב חנין (חד"ש):

אני לא מסכים.

היו"ר מיכאל איתן:

אתה לא מסכים, ואת?

סופה לנדבר (ישראל ביתנו):

אני מסכימה - - - ועדה, כאשר יהיה יושב-ראש, הוא יתחיל לעשות את הדברים שהממשלה לא הספיקה לעשות.

קריאות:

- - -

היו"ר מיכאל איתן:

מה אתה מציע, חבר הכנסת אילן גילאון?

אילן גילאון (מרצ):

לדון בוועדה.

היו"ר מיכאל איתן:

להעביר לוועדה. טוב. לוועדת הפנים, כן?

קריאות:

כן.

היו"ר מיכאל איתן:

שתקום, בהחלט, לאחר שתקום.

השר להגנת הסביבה גדעון עזרא:

אם אתה שואל אותי, זו בעיה של חוץ וביטחון.

היו"ר מיכאל איתן:

רבותי, אנחנו עומדים להצביע. יש שתי הצעות: הצעה אחת, להעביר לוועדת הפנים; הצעה שנייה, להסיר את הנושא מסדר-היום.

השר להגנת הסביבה גדעון עזרא:

ועדת חוץ וביטחון.

היו"ר מיכאל איתן:

אתה מציע לוועדת חוץ וביטחון, בסדר.

השר להגנת הסביבה גדעון עזרא:

ועדת הכנסת תקבע.

היו"ר מיכאל איתן:

קודם כול אנחנו צריכים להחליט אם זה עובר לוועדה או יורד מסדר-היום. אם זה יעבור לוועדה, מאחר שיש כאן שתי הצעות לשתי ועדות שונות, אז ועדת הכנסת שתיבחר בבוא העת תצטרך להחליט לאיזו משתי הוועדות זה יעבור – לוועדת הפנים או לוועדת החוץ והביטחון.

ובכן, אנחנו עוברים להצבעה, וההצבעה כרגע עומדת בין שתי אלטרנטיבות: העברה לוועדה כלשהי והסרה מסדר-היום. מי שמצביע בעד – מצביע בעד העברה לוועדה כלשהי: מי שמצביע נגד – מצביע בעד הסרה מסדר-היום. נא להצביע.

הצבעה מס' 3

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 4

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 2

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.